

CSALÁDTÁMOGATÁS

- Az elmúlt tíz évben 1,28 és 1,35 gyermek közötti az egy nőre számított termékenység. Az évtized során született gyermekek száma mintegy 35–40 százalékkal maradt el a szülői nemzedékek létszámától.
- Az első gyermeküket váró édesanyák átlag életkora kitolódott, jelenleg 28,3 év.
- A szülőképes korú nők között 1990 és 2010 között 64-ről 41 százalékra csökkent a házasság aránya.
- 2014-ben a gyermekek 48 százaléka született házasságon kívül.
- A gyermeküket egyedül nevelők aránya növekszik, 2014-ben 13% volt.
- Szülés előtt a nők 67,8 százaléka dolgozik. 2015 márciusában a teljes női foglalkoztatottsági ráta 56,7% volt.
- Az atipikus foglalkoztatási formák aránya lassú emelkedést mutat: 2014-ben a nők 8,6 százaléka dolgozott részmunkaidőben.
- A bölcsődék és a bölcsődés gyermekek száma lassan emelkedik. 2013-ban 724 bölcsődében 36 819 gyermeket gondoztak.
- 2014-ben a 3 évesnél fiatalabb gyermekek 12%-a a járt napközbeni ellátást biztosító intézménybe (EU átlag 29%).
- A magyar állam 2014-ben a GDP 1,9 százalékát fordította családtámogatásra.

A Kormány [T/7402.](#) számú, egyes szociális, gyermekvédelmi, családtámogatási tárgyú és egyéb kapcsolódó törvények módosításáról szóló törvényjavaslatának egyik célja a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény módosítása. Jelen Infojegyzet a családtámogatási rendszer működéséről nyújt áttekintést.

A **családpolitika** a nemzetközi gyakorlatban önállóan nevesített, szociálpolitikán belül elválasztott, a családok (mint a társadalom alapegysége) életét befolyásoló közpolitika; amelynek fókusza, cél- és eszközrendszere sajátos, más közpolitikákkal érintkezik, amelyek állandó változásban vannak.

A családpolitika a társadalompolitika része, amelynek **célja** lehet többek közt **népesséspolitikai** (pl. termelékenység növelése); **szociálpolitikai** (társadalmi szolidaritás jegyében tett redisztribúció); **gyermekvédelmi**; **foglalkoztatáspolitikai** (női foglalkoztatás tendenciáinak javítása, napközbeni ellátás fejlesztése). A családtámogatási rendszerek az országok jóléti rendszerének, vagy más néven szociális védelmi rendszerének részét képezik.

A családpolitika eszközrendszerét tekintve megkülönböztetjük:

- a családdal kapcsolatos jogszabályokat (**családjog**);
- a **családtámogatások rendszerét** (pénzbeli támogatások, adóengedmények, szülői szabadságok);
- valamint az ún. természetbeni **ellátásokat** (gyermekek napközbeni ellátása, gyermekvédelmi ellátások, lakhatással kapcsolatos támogatások).

CSALÁDTÁMOGATÁS AZ EURÓPAI UNIÓBAN

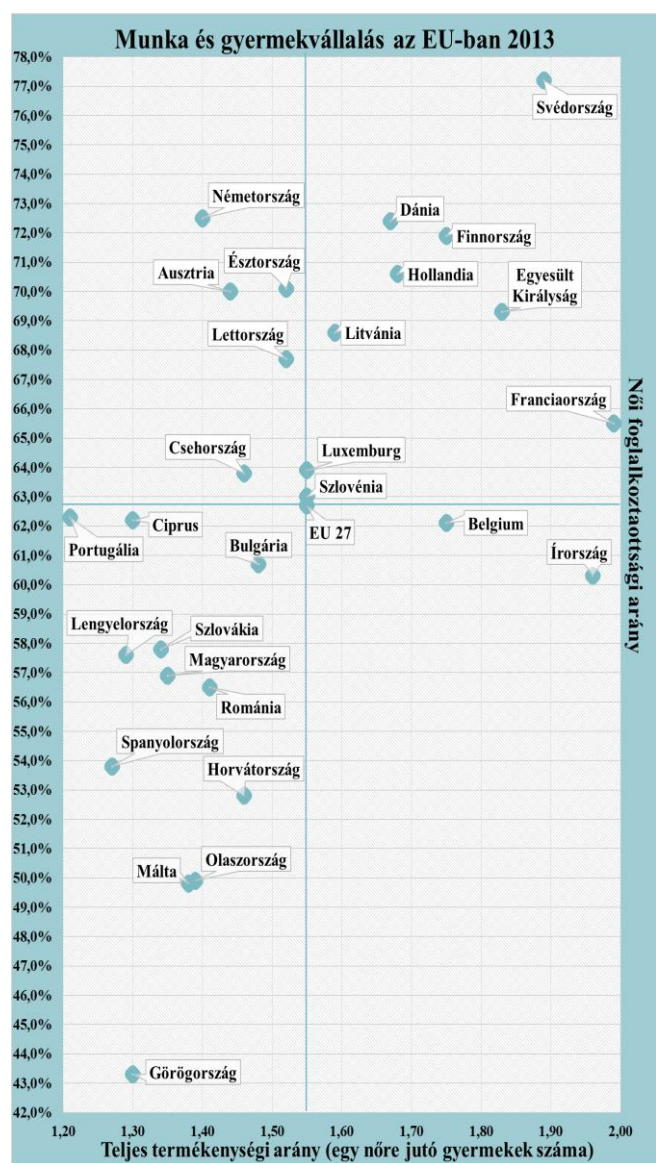
A fogyó, öregedő jóléti társadalmak együttesen néznek szembe a csökkenő születésszámmal, a termékenység tartós reprodukciós szint alá csökkenésével és a társadalmi korfa jelentős öregedésével. Az Európai Unió tagállamaiban hasonló demográfiai változások játszódnak le.

Az Európai Unió gyakorlata a társadalompolitika területén a nyílt koordináció módszerén alapul, így nem rendelkezik közösségi szintű, direkt szociálpolitikával, ennek megfelelően egységes családpolitikával sem. Az Európai Unióban **a családtámogatás jogi szabályozása tagállami hatáskörbe tartozik.**

Az Európai Unió, a tagállamok családtámogatási rendszereinek koordinációját szabályozó [1408/71/EGK](#) rendelete szerint családi ellátásnak minősül valamennyi természetbeni vagy pénzbeli ellátás, amelynek célja a családi kiadások fedezése, kivéve a különleges szülési és örökbefogadási támogatásokat. A rendelet értelmében nem lehetséges, hogy ugyanazon kötelező biztosítási idő alatt több,

azonos jellegű ellátásban részesüljön bárki. A főszabály az, hogy az egyén abban a tagállamban jogosult a családtámogatások igénylésére, ahol a járulékokat fizeti, illetve fizette.

Az Európai Parlament és a Tanács többször módosított [883/2004/EK](#) rendelete a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról a polgárok Európai Unión belüli szabad mozgását hivatott elősegíteni. Ez a koordináció a nemzeti szociális biztonsági hatóságok együttműködésén alapul. A családi ellátások megállapításánál elsősorban a biztosítási elv érvényesül. A biztosítási elv és a területi elv ütközése esetében elsődlegesen a biztosítási elv alkalmazandó.

Forrás: Infoszolg/Eurostat

Az 1992-ben kiadott [92/85/EGK](#) irányelv a várandós nők munkahelyi egészségének védelmét célozta, és bevezetett bizonyos minimum szabályokat a szülési szabadság vonatkozásában. Az Európai Bizottság 2008-as [2008/0193 \(COD\)](#) tervezete 18 hétben tervezte meghatározni a szülési szabadság időtartamát, és az ellátás mértékére is tartalmazott javaslatot. 2009. június 18-án a szülői szabadságról a Szociális Partnerek által megkötött, keret megállapodáshoz [2010/18/EU](#) tanácsi irányelv biztosította a jogi kötterőt. Az Európai Bizottság és az Európai Parlament egységes hosszúságú szülési szabadságot és juttatást szeretne meghatározni a kismamák számára, amelynek módosítási lehetőségéről folyamatosan zajlanak egyeztetések. A magyar kormány álláspontja szerint a hazai szabályozás kedvezőbb a családok számára, ezért ennek a gyakorlatnak a tagállami hatáskörben maradását támogatja.

MAGYAR CSALÁDTÁMOGATÁSI RENDSZER

A magyar családpolitika alapjait a családok védelméről szóló [2011. évi CCXI.](#) törvény tartalmazza. A hazai családtámogatások rendszeréről a [1998. évi LXXXIV. törvény](#) rendelkezik, amelyet több kormányrendelet egészít ki.

A magyar családtámogatási rendszer széleskörű és jelentős pénzbeli támogatást nyújt, európai viszonylatban is bőkezűnek tekinthető. Csak a pénzbeli támogatások összege a GDP közel 2 százaléka volt 2014-ben. Ennek 62 százaléka a családi pótlék folyósítására szolgál, 35 százaléka pedig a három év alatti gyermeket nevelő családokat támogatja (CSED, GYED, GYET). A munkaerőpiac ilyen hosszan történő elhagyásának támogatása gyermeknevelési céllal egyedülálló Európában. A munkaképes korú nők közel 10 százaléka nevelési ellátásban részesül, inaktív kereső ([KSH NTKI 2015/Makay](#)).

A családtámogatásokat típusai: alanyi jogon járó, illetve biztosítási jogviszonyhoz kötött juttatások.

Az alanyi jogon járó juttatások:

- családi pótlék (nevelési ellátás, iskoláztatási támogatás);
- anyasági támogatás;
- gyermekgondozási segély;
- gyermeknevelési támogatás;
- babakötvény.

A **biztosítási jogviszonyhoz kötött támogatások** döntő részét a Kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló [1997. évi LXXXIII. törvény](#), valamint a [1995. évi CXVII. törvény](#) a személyi jövedelemadóról tartalmazza. Ezek a következők:

- csecsemőgondozási díj;
- gyermekgondozási díj;
- gyermekápolási táppénz;
- gyermek után járó szabadság, pótszabadság;
- az apát megillető munkaidő kedvezmény;
- családi adókedvezmény;
- családi járulék kedvezmény;
- első házások kedvezménye;
- Családok Otthonteremtési Kedvezménye.

A gyermek neveléséhez kapcsolódó **egyéb ellátások** a következők:

- rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény;
- gyermektartásdíj megelőlegezése;
- étkezési térítési díjkedvezmény;
- ingyenes tankönyvellátás.

Az óvodáztatási támogatás 2015 szeptemberétől megszűnt. 2016-tól ötezer forinttal nő a kétgyermekes családok adókedvezménye: az eddigi 20 ezer forint helyett 25 ezer forint kedvezményt kapnak majd. 2016-tól négy év alatt fokozatosan a kétszeresére, a gyermekenkénti tízezerrel húszezer forintra emelkedik a két gyermeket nevelő szülők kedvezményét, vagyis 2019-ben egy kétgyermekes család összesen negyvenezer forint adókedvezményt érvényesíthet majd.

VÁLTOZÓ TÁRSADALOM, VÁLTOZÓ CSALÁDPOLITIKA

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének 2015-ös kiadványa ([Demográfiai portré 2015](#)) több szempontból elemzi hazánk demográfiai helyzetét.

A kutatók álláspontja szerint az **átalakuló családmodellek**, a csonka- és mozaik (patchwork) családok egyre gyakoribbá válása komoly kérdéseket vet fel a családpolitika prioritásaival és elveivel kapcsolatban. A házasságon kívüli gyermekvállalás 2014-re elérte a 48 százalékot, a szülővé válás már jellemzően nem kötődik házasi családi állapothoz.

2014-ben a **termékenységi ráta** elérte az 1,41-et, amely 1997 óta legmagasabb érték. A növekmény nem a szülő nők száma növekedésének köszönhető, hanem hogy ugyanannyi anya több gyermeket vállal. Ez a termékenységi arányszám növekedését eredményezi annak ellenére, hogy a gyermekvállalási hajlandóság folyamatosan csökken. A szakemberek felhívják a figyelmet, hogy általában az elhalasztott, későbbre tervezett gyermekek többsége nem születik meg, amely a teljes társadalmat újabb kihívások elé állítja. A KSH legújabb felmérése szerint egyedül a diplomás nők gyermekvállalási hajlandósága emelkedik. Ők azok, akik legfogékonyabb az ideális munkaerő piaci körülményekre. Az elmúlt években felerősödő kivándorlás elsősorban gyermekvállalási korban lévőket érinti.

A **gyermekvállalási életkor kitolódása** a fiatalkori gyermekvállalási minta megszűntét mutatja. A gyermekvállalás halogatásának fő okai az önálló egzisztencia megteremtésének nehézségei, a tanulási idő meghosszabbodása, a házasság népszerűség vesztese és a párkapcsolati bizonytalanságok.

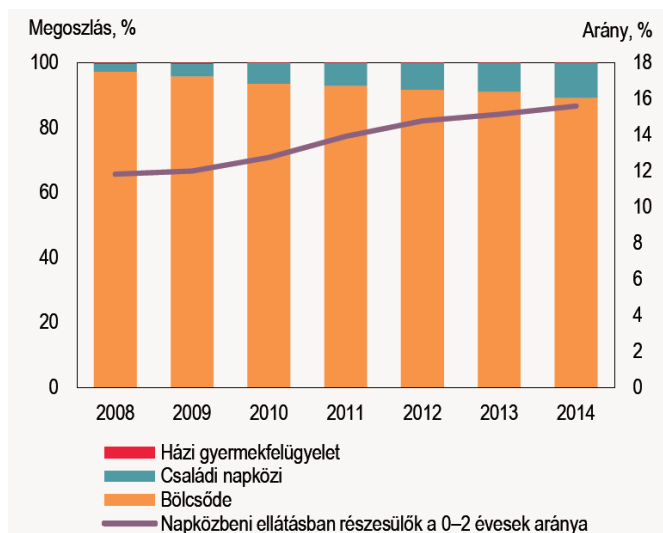
Az ellátórendszer gyengeségei és az elnyújtott **szülési szabadság** komolyan visszafogták a női foglalkoztatást és elbizonytalanították a családi élet tervezhetőségét. A szülési szabadság leteltével nincs kellő motiváltság munkáltatói oldalon a kisgyermekes anyák foglalkoztatására.

Az elmúlt években elmozdulás mutatkozik a **nők munkaerő piaci helyzetének javítása** érdekében, ami mögött lassú szemléletváltás mutatkozik. A 2013 utáni jogszabályok a további gyermekek megszületése mellett már a nők munkába állását is támogatják. Ezek közt a legjelentősebbek a családi adó és járulékkezdvezmény kiterjesztése, a GYED melletti munkavégzési lehetőség, a nappali felsőoktatási intézményben tanulók számára biztosított GYED, valamint a 2011-ben megszüntetett teljes idejű munkavégzés lehetőségének visszaállítása.

Az **apák gyermekgondozásba történő jelentősebb bevonása** (minimálisan két hét) egyszerre mélyíti az apa-gyermek kapcsolatot és segíti a nők munkaerő piaci visszatérését és egyenlőbb munkamegosztást. Az apanapok további növelése (jelenleg 5 nap) ennek egyik lehetséges eszköze. A támogatások átjárhatósága a szülők közt további könnyebbséget jelenthet a családok anyagi helyzetének stabilitása szempontjából.

Az **atipikus foglalkoztatás** további kiterjesztése a családtámogatások igénybevételének rugalmasságát és az intézményrendszerbe vetett bizalom erősítését szolgálná. Ennek aránya az utóbbi években nőtt, de még jócskán elmarad az uniós átlagtól.

A napközbeni ellátásban részesülő gyermekek megoszlása és aránya (Forrás: [KSH 2015/67.](#))

A **kisgyermek napközi felügyelete** elengedhetetlen az anyák munkavállalása szempontjából. A három év alatti gyermekek 15,6 százaléka jár napközi ellátást biztosító intézménybe, míg az uniós átlag 29% (2014). A 2015 szeptemberében életbe lépett kötelező óvodai beiratkozás ebben jelentős változást hozhat.

A jelenlegi **intézményhálózat** az utóbbi évek intenzív állami beavatkozása ellenére is lényegesen kisebb, mint a tényleges társadalmi szükséglet. A bölcsődék, napközik számának növelése, minőségének emelése; az óvodákkal közös felettes felügyelet megvalósítása; a bölcsődei munka komolyabb megbecsülése soklépcsős feladat elé állítja az államigazgatást.

A **családtámogatási rendszer** átalakulásának sikeressége csak hosszútávon mérhető, aminek elengedhetetlen feltétele az állandóság. A cél egy olyan társadalmi klíma megteremtése, ahol a nők számára a gyermekvállalás nem értelmetlen a személyes szabadságuk korlátozása felé tett lépésként.

Források:

- Monostori Judit - Őri Péter - Spéder Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2015. [KSH NTKI 2015.](#)
- Helyzetkép a kisgyermek napközbeni ellátásáról, 2014. KSH, Statisztikai Tükör, [2015/67.](#)
- Tájékoztató a gyermekek után járó ellátásokról [EMMI 2015.](#)
- Magyarország 2013. [KSH 2014.](#)
- Hárs Ágnes: Az atipikus foglalkoztatási formák jellemzői és trendjei a kilencvenes és a kétezres években [MTA KTI 2012.](#)
- A gyermekvállalás társadalmi gazdasági háttérének területi jellemzői [KSH 2012.](#)
- Gyermekvállalás és gyermeknevelés [KSH 2011.](#)
- Pongrácz Tiborné szerk.: A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai. KSH NKI Kutatási jelentések 91. [KSH Népeségtudományi Kutatóintézet 2011.](#)
- Surányi Éva és Danis Ildikó (szerk.): Családpolitika más szemmel [MTA KTI 2009.](#)

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA
KÖZGYŰJTEMÉNYI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI IGAZGATÓSÁG

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486

Az információs jegyzet az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült.
A dokumentum az összeállítás elkészültének időpontjában fennálló aktuális helyzetet mutatja be.
Az információs jegyzet szerzői jogvédelem alatt áll.